

ממצאי מעקב

הכשרה מקצועית בענף הבנייה

דוח שנתי 43, עמ' 433

ביקורת בנושא הכשרת פועלי בנייה בידי האגף להכשרה ולפיתוח כוח אדם (להלן - האגף), שבמשרד העבודה והרווחה (להלן - המשרד), נעשתה בחודשים מאי-יולי 1992, ופורסמה בדוח שנתי 43, עמ' 433 (להלן - הדוח).

ההכשרה בענף הבנייה נעשתה בשתי מסגרות: הכשרה פנים-מפעלית - שבה מכשירים מובטלים תוך כדי עבודה באתרי הבנייה, ומעסיקיהם מקבלים מהמשרד מענק חודשי בעד העסקת כל עובד; הכשרה מוסדית - שבה מכשירים תלמידים במסגרת בית ספר, ולאחר מכן הם מתמחים באתרי הבנייה.

הבדיקה התמקדה בנושאים האלה: הפיקוח המינהלי והמקצועי על ההכשרה המקצועית; שיעור הניגשים לבחינות סיווג מקצועי מקרב התלמידים; מעקב אחר קליטתם והשמתם בעבודה של בוגרי הקורסים.

לפי נתוני האגף, למדו בשנים 1991-1993 במסגרות ההכשרה המקצועית של האגף בענף הבנייה כ-7,000 תלמידים בממוצע לשנה; בשנת 1994 - כ-3,100 תלמידים, ובשנת 1995 - כ-2,100 תלמידים.

בחודשים אוקטובר-נובמבר 1995 ובנובמבר 1996 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת מעקב, כדי לבדוק באיזו מידה תוקנו הליקויים שהועלו בדוח. אלה ממצאי המעקב:

הכשרה פנים-מפעלית

ממצאי הדוח העיקריים היו: רק אחדים מקרב המשתלמים במסגרת הכשרה פנים-מפעלית ניגשו לבחינות סיווג מקצועי; שירות התעסוקה והאגף לא עקבו אחר קליטתם בעבודה של מסיימי תכנית ההכשרה הפנים-מפעלית, ולא אחר התמדתם בעבודה; דוחות הנוכחות החודשיים שנחתמו בידי המעסיקים היו האסמכתה היחידה להעברת השתתפות הממשלה בשכר העובדים למעסיקים. אמינות דיווחי המעסיקים לא נבדקה; האגף לא בדק אם העובדים העוברים הכשרה הם אמנם עובדים חדשים כנדרש, ואם המעסיקים משלמים לעובדים, שהממשלה משתתפת במימון שכרם, את השכר שנקבע להם בתכנית ההכשרה האמורה; לא נערכו ביקורים של מפקחים מקצועיים באתרי הבנייה שבהם הוכשרו עובדים במסגרת פנים-מפעלית.

במעקב הועלה, כי מתחילת 1993 נעשית הכשרת פועלי בניין במסגרת המוסדית בלבד. ההכשרה הפנים-מפעלית בענף הבנייה הופסקה - אם בשל העדפת המעסיקים לקלוט עובדים לתקופת התמחות במסגרת מסלול ההכשרה המוסדית, ואם בשל ליקויים שהועלו בדוח: קשיי המשרד לפקח על ההכשרה הפנים-מפעלית והמספר המועט של בוגריה שניגשו לבחינות הסיווג המקצועי.

הכשרה מוסדית

1. בעקבות הצעת התאחדות הקבלנים והבונים בישראל, סיכמו בסוף 1991 משרד האוצר, משרד הבינוי והשיכון, משרד העבודה והרווחה, המוסד לביטוח לאומי

והתאחדות הקבלנים והבוונים להאריך את תקופת ההתמחות של המשתלמים באתרי הבנייה. בתחילת 1992 הווארכה תקופת ההתמחות באתרי הבנייה מחודשיים לארבעה חודשים, בניגוד לדעת האגף שדי בתקופת התמחות של חודשיים כדי לספק את דרישות ההכשרה בענף הבנייה, וכי אין צורך להאריכה על חשבון המדינה (בארבעת חודשי ההתמחות שילמו הקבלנים 362 ש"ח בחודש למתמחה, כתוספת לדמי הכשרה בסך 1,238 ש"ח בחודש למתמחה ששילם המוסד לביטוח לאומי).

במעקב הועלה, כי תקופת ההתמחות קוצרה מארבעה לשלושה חודשים. רוב התלמידים הוכשרו בשני מקצועות, במקום במקצוע אחד בעבר.

2. המשרד מקיים מערכת ענפה של בחינות שמטרתן לקבוע לנבחנים סיווג מקצועי. בדוח צוין, כי כמחצית הלומדים בענפי הבנייה המסווגים לא ניגשו לבחינות ולא קיבלו תעודת סיווג מקצועי.

במעקב הועלה, כי חל גידול במספר הנבחנים במבחני הסיווג המקצועי בענף הבנייה. על פי נתוני האגף, נערכו בשנים 1994-1995 4,133 מבחנים מעשיים לסוג 2, ו-2,981 מבחנים עיוניים לסוג 3, לעומת 1,720 מבחנים ו-189 מבחנים, בהתאמה, בשנת 1991¹.

3. בדוח צוין, כי הפיקוח המקצועי על בתי הספר לבנייה היה רופף וכי באתרי הבנייה לא היה כל פיקוח. כתוצאה מכך, לא היה בידי האגף מידע על איכות ההתמחות באתרי הבנייה, על התקדמות התלמידים ועל עבודת מדריכי בתי הספר המלווים את המתמחים באתרים.

במעקב הועלה, כי הפיקוח המקצועי על ההכשרה בענף הבנייה תוגבר. הקצאת כוח אדם לפיקוח מקצועי בענף זה גדלה מהיקף של 2/3 משרה בשנת 1991 לשתי משרות. הפיקוח הורחב גם לאתרי הבנייה.

4. במעקב הועלה, כי רבים מקרב המדריכים המעשיים חסרים הכשרה פדגוגית. האגף ערך קורסים להכשרת מדריכים, אולם רק מקצת המדריכים השתתפו בהם. לדעת משרד מבקר המדינה, על האגף להגביר את המאמצים למתן הכשרה פדגוגית מתאימה לצוותי ההדרכה.

5. בדוח צוין, כי האגף לא עשה מעקב שיטתי אחר השמת בוגרי הקורסים בעבודה, וכי אין לו נתונים על קליטתם והתמדתם בעבודה בענף. בלא נתונים אלה היה קשה להעריך את תועלתה של ההכשרה ואת כדאיותה.

במעקב הועלה, שבסוף אוקטובר 1995 הגישה הרשות לתכנון כוח אדם שבמשרד להנהלת המשרד ממצאים של מעקב אחר בוגרי הקורסים להכשרה מקצועית בענף הבנייה בשנים 1992-1995. להלן נתונים על שיעור המועסקים בענף הבנייה מקרב בוגרי הקורסים שהוכשרו לעבודה בענף זה (באחוזים):

¹ הסיווג המקצועי הממשלתי במקצועות הבנייה הוא בן חמש דרגות. דרגה 5 היא הגבוהה ביותר. לסוג 2 - נבחנים בחינה מעשית בלבד.

<u>תקופת הלימודים</u>	<u>6-4 חודשים</u>	<u>10 חודשים</u>	<u>20 חודשים</u>
	<u>לאחר סיום</u>	<u>לאחר סיום</u>	<u>לאחר סיום</u>
	<u>הקורס</u>	<u>הקורס</u>	<u>הקורס</u>
פברואר-דצמבר 1992	21	*	21
אפריל-דצמבר 1993	42	32	*
יוני 1993-פברואר 1994	50	*	*
פברואר-יוני 1995	54	*	*
(קורס לחיילים)			

* אין נתונים.

הרשות לתכנון כוח אדם ציינה, כי מגמות ארוכות טווח מלמדות, ששיעורי העובדים במקצוע בקרב בוגרי קורסים בענף הבנייה המיועדים לאזרחים יגיעו ל-20%-25%, שנתיים לאחר תום הקורס. לגבי קורסים המיועדים לחיילים, ציינה הרשות לתכנון כוח אדם, שאין עדיין משובים מספיקים, והעריכה ששיעורי התעסוקה במקצוע יהיו דומים, אולם רק לאחר שלוש שנים (על הסיבות לשיעורי קליטה והתמדה נמוכים בעבודה במקצועות הנלמדים של בוגרי הקורסים להכשרה מקצועית בענף הבנייה, ראה דוח שנתי 46, הפרק "העסקת עובדים זרים בישראל", עמ' 475).